

J. V. STALINA RAKSTU PIEKTAIS SĒJUMS*

Iznācīs J. V. Stajina Rakstu piektais sējums. Mūsu partija, padomju inteliģences kādri sapēmēt jaunu lielisku sākumu. Mūsu prese jau atzīmējis, cik ilzīga nozīme ir J. V. Stajina Rakstam boļševiku partijas un visas pamatīgās idejiskajā dzīvē. To jo pirms apiecīna katrs jauninākūsais rakstu sējums. Tas arī saprotams. Bolševisma lielo vadopu Lepai un Stajinai atkarībā ietver boļševiku partijas dzīvi o tās sākumā līdz mūsu dienām, un tātārā jauninotais sējums ir tā kā no jaunā atskirībā mūsu partijas slavenās vēsturēs lappuses un lepazīstību ar cīņu par burzuašu mužniecīgās iekārtas vēsturi, par pasaule pirmsā strādnieku un zemnieku socialistiskās valsts izveidīšanu un nostiprināšanu, par ekspluatātāju skiru likvidāciju un bezķiršķu sociālistiskās sabiedrības uzsākšanu. Tātārā Lepaina un Stajina Rakstos mūsu radīti var dzīti izstudēt un apgūt bolševisma vēsturi un teoriju, pilnīgi apzinoties ar visuzvārošo idejiskjo ieoci — leninismu.

Materiāli, kas ietilpst J. V. Stalīna rakstu piekritējā sējumā, aptver vienu no svārīgākajiem un atbildīgākajiem socializmiskās valsts ceļtniecības periodiem — pirejū uz mierīgo ceļtniecību — uzvarām vairāgotā pilsoņu karā un intervencijas, periodu, kurā radīja un organizatoriski noformēja daudzdzinājušo Padomju Socialistisko Republiku Savienību un pārgāja uz sagrāmatu tautas simniecības atjaunošanu valstī.

Vienā rakstā ir grūti pat uzskaitīt viņus tos svārīgos jautājumus, kā vispār principiālos, tā arī konkrētos, kas uzstādīti un teoretiķi atrisināti materiālās ierobežotās J. V. Stalina Rakstu piek-

a) izveido un nostiprināt padomju valstiskumu formās, kas atbilst šo tau-tu nacionālajam vēldojam;

b) nodibināt savu dzimtajā valodā

Tādēj, būs lietderīgi šini rakstā apskatī vienu no minētās sējuma galvenajiem jaufājumiem — nacionalo jaufājumu.

Nacionālo jaufājumu pateicību

darbojošos tiesu, administraciju, salinātāciskos organus, varas organus, sa-
stādītus no vīriešiem cilvēkiem, kas
psicholīgā vietējā iedzīvotāju sadzīvi un
psycholīgū;

Nacionālā jautājuma parēzai praktiskajai atrisināšanai ārkārtīgi svarīgu nozīmi pieder Krievijas imperijas īsturiskās atīstības eji, kurus ar ārkārtīju dzīlumu raksturojusi biedrītās savās ievērojamajās tezēs, kā arī KK(b)P X kongresa referātā par na-

Kā zināms, nacionāla jautājuma teorētiskais līdzjums un nacionālās programmas formulējums Lejina un Italijas darbos parādījās jau sen pirms lielas Oktobra socialīstiskās revoliūcijas.

Pašas revolucionās praktika, visumā un pilnīgi apstiprinājusi nacionālā jaunāju lepiniski staliniskās teorijas pareizību, boļševiku partijas nacionālās programmas pareizību. Jau pamērķu varas pirmajos gados, pilsonu tara un intervenciju gados, kad jaunajai Padomju republikai bija jāēmērās par savu pastāvēšanu, darbavaldīs, kā arī agrāk apspieža carisms Krievijas nacionālajos apgabalojums, izjuta, ka viņu intereses sakrit ar padomju varas alzītās pastāvēšanu un nostiprināšanu. Un tas vērojām kārtā noteicis Kolčaka, Denikina, Judepla, Vrangelia un citu imperialisma būtīgvārdu ieliktei vājumu. Norisinājusies cilvēku vājumu un nacionālās cīņas pret spēkās nenoņērušo Padomju republiku. ... ja numums Kolčaka, Denikina, Vrangelia un Deniūčina sīznumurē nebūtu... agrāk jomāktā laūtu, kas ar savu klusu līdzību krievu proletariātam ārdīja šo generalu aizmuguri... mēs nebūtu saņēruši nevienu no šiem generāļiem.

V. s., 246. lpp).

Pilnīgi saprotams, ka, līdz kā padomju varai radas iespēja pāriet uz mērķīgo ceļtniecibu, uz atjaunošanas un aizcisešanas darbu, tūlīn visā pilnībā partijas priekšā radas jautājums par sovjetiskās nacionālās programmas praktisku realizēšanu. Lūk, kādēļ vissām krievu karalistes daļām nacionālais

partijas X kongressa darba nacionālais autūjums ieņēma svarīgu vietu. Biedra Stalīna X kongress tezēs «Par partijas kārtējam uzdevumiem nacionālajā autūjumā» un vina referats un noslēguma vārdi par to pašu temu pašā konferencē ir vēsturiski dokumenti, kas nozīmēja celus un metodes Jepiniski tāliniskās nacionālās politikas praktiskā realizēšanā. «Pār raksturiņgākais X kongress diskusijas par nacionālo autūjumu, — savā gala vārda partijas X kongress tezēs bieži Stalīns, — ir tas, ka mēs pārgājām no deklaracijām nacionālajā autūjumā caur Krievijas administratīvu pārkārtīšanu — tās jautājuma praktiskas nostādnes. Oktobra revolūcijas sākumā mēs apbejojāmies ar deklarāciju par tauvu tiesībām uz atlaidīšanu. 1918. un 1920. gados mēs veicām darbu Krievijas administratīvā pārkārtīšanā pēc nacionālām pozīcijām tās interesēs, lai atpalikušo tautu darbalaužu mājas tuvinātu Krievijas proletariātam. Šāgāt mēs sākām kongress tārīcī praktiskā plāknēs uzstādījam jaufūjumā par kādu, iebūt partijas politiskā attiecību.

Lepinskijs stājīniskais atzinīgās par kapitalismu, sevišķi imperialisma, nēsaraujāmām saitēm ar nacionālo apspiestību atrad uzskaitījušā apstiprinājumā mūsdienīcu imperialistiskās valstu praktikā. Pieņemām, Amerikas Savienības Valsts, kas savā laikā «noķeļušās» iegūt sev kolonijas un puskolonijsas un divu pasaules karu rezultātā stipri aptaukojušās, jau nesprobojās ar to, ka zem dažādiem maskām un priekšlikumiem tuvojas svētām kolonijām (īpaši angļu), neapmiernās ar to, ka «palīdzības veidā nodibīna savu ekonomisko un politisko kundzību godmīndā Kinā, Grieķijā un Turcijā. Tas vēģīgs faktisks pārvērst savās kolonijās pat tās Eiropas valstis, kas savā laikā pretējādā uz kolonialu līlevalstību lomu. Padomju diplomātija ar V. M. Molotovu priešāsājā jau atmaksja istonodomu, kas apslēpis ASV diktāta, tātā saucamāi amerikāņu «palīdzību Eiropai», kas izrādās, nav iespējams bez Eiropas valstu attēkšanās no savas sverenītātēm un savas ekonomikas pāklaustanas amerikāņu monopolās interešēm.

Pāreja no teoretiiskiem atzinumiem un deklarācijām uz praktisku realizāciju.

P. Sarija

P. Sarija zīgi vesturisku lomu garbējauzu uzdzīšanā lejupiņi staliniskajā inter-nacionalismā, Azerbaidžānas, Armēnijas un Gruzijas salīmniecīkā un kultūras izplaukumā.

uzdevums atjaunot kara sagrautus ra-zīgāvās snieķus, no otras puses, un mali-

ciālisko Republiku Savienības dibināšanu (referats Padomju I PSRS Kongresā). Kārta šis dokumenti, attīstot biedra Stalīna vēl partijas X kongressā ievirzītās tezes, ļenes jaunu momentu

zigu vesturisko loma darbapuži auzināšanāsā lepiniski staliniskajā inter-nacionālismā, Azerbaidžānas, Armenijas un Gruzijas saimnieciskā un kultūrālā uzplakumā.

Referata pirmajā daļā spīdoši noraksturojis toreizējo stāvokli un iztrāžījusi partijas jaunos uzdevumus, kas izriet no pārejas uz mierīgo celtīnības darbu, biedrs Stalīns sevišķi saņima uzmanību uz nacionālo jautājumu un ceļiem un metodēm tā atrisināšanā. Gruzijas un Aizkauķījas apstākļos. Lai saprastu šī jautājuma svarīgumu un sarežģījumu, jāēm pie, ka trūku galu laikā Gruzīja, Azerbaidžāna un Armenijā saimniekoja starptautiskā imperialisma agenti — mepēviki, mušavatisti, dašnāki, kuri vairumā un mazumā pārdeva savas zemes Eiropas imperialistiskajam bažīvīgam, kas izpārdošas noslēpšanas kurīnāmā ūvinīm un nacionālo nāudu pat līdz brāju kāram starp Gruziju un Armeniju un ar meju un tātari kautipām.

Latvijas PSRS Republiku Savienības dibināšanu (referats Padomju I PSRS kongresā). Katra šis dokumenti, attīstot biedra Stalīna vēl partījas X kongressā izvirzītās tezes, ļēnes jaunu momentu kā celonu pamatošanu un apvienošanās mērķu apgaismošanu, tā ari praktisko uzdevumu nostādīšanā nacionālās celtīnības nozarē. Biedra Stalīns noīledzīsti atbild uz «Prāvības» korespondēnta jautājumu par to, vai republiku apvienošanās nenobeigties ar to saķļaušanu ap Krieviju, kā tas bija ar Tiso Austrumu republiku. «Starp TAR un augstāk nosauktajām republikām ir principiāla starpība... tālāk, kad TAR var likvidēt, neicik neizkarot tās galveno ledzīvotību nacionālos intereses (jo viņi tādi paši krievi), kāds ir Krievijas ledzīvotīju vairākums), nacionālo republiku likvidācija būtu reakcionars absurds, kas prasa nekrievu nacionālās likvidāciju, to pārkrievosanu, t. i., reakcionars donkichtismos, kas rādīja labildumā pat ne tādu krievu ūvinīmīnu tumsonu puses, kā melnīsmīnīmīnu.

Ir zināms, cik liela loma bija biedram Stalīnām Aizkaukazijas fautu nacionālā jautājuma atrisināšanā vēl carisma un Stolipīna reakcijas gados. Tācu stāvoklis krasī mainījās tautas nodevējā trīsgadīgajā valdījānas rezultātā, kuri Aizkaukazijas tautas mīkstīgi atvāra vienu no otras un no līcīši krievu tautas. Biedrs Stalīns to leverbōja un noteica agrāk un labāk par visiem, ierodoties tikai uz dažām dienām Tiflīsā vadīt KK(B)P Kaukazijas biroja plenūru. «Es atceros 1905.—1917. gadus, — teicis biedrs Stalīns savā referatā, — kad starp strādniekiem un vispār starp Aizkaukazijas darbaļužu nacionālitātē bija novērojama pilnīga brālīga solidaritāte, kad brālības saites saistīja vienā socialistiskā simtā ar armēnu, gruzīni, azerbaidžānu un krievu strādniekuši. Tagad, ierodoties Tiflīs, es biju pārsteigtis par to, ka vairs nebija agrākās solidaritātes starp Aizkaukazijas un smaltītās krievu strādniekušu.

nacionalitātu strādniekiem... Vecās brīgīgās utīcības saites saraugs val- kārta zīpa, stipri pavējinājušas. Acīm- redzot, tris gadus ilgā nacionalistiskā valdību pastāvēšana Gruzijā (mēneši- vīki), Azerbaidžānu (muasavatī), Ar- meniju (dašnāki) nebija veļīga. Šī na- cionalistiskās valdības, realizējot savu nacionālistisko politiku, strādājot starp darbājaudīm agresīvu nacionālisma gerā, gaiu lā nonāca tīk tālu, ka katra no šīm maazajām zemēm izrādījās par aplenkītu ar naidīgas nacionālistiskās atīmošanas loku, kas Gruzijā un Armeniju atbrāva no krievu maizes un azerbaidžānu naftas, bet Azerbaidžānu un Krieviju — no prečēm, kuras nāvīs caur Batumu» (95.—96. lpp).

Kā zināms, partijas XII kongress lie- lu uzīmanību velīja nacionālajam jaūtājumam, jo kongress periodā parādījās lieli partijas nacionālās politikas iz- kroplojumi dažās nacionālajās republikās un apgabalošas (nacionālās — novir- simas) Gruzijā, sultān galījevīšanā un citi labajie un «kreisie» izkroplojumi austrumu autonomās republikās un apgabalošas). Pie tam partijas ienādinieki Bucharins, Trockis, Pjatakovs un citi ne tikai atbalstīja, bet arī tieši uz- mundrīnāja nacionālā novirziena pie- kritējus visas republikas un apgabalo- lai ar to pašu vājinātu partijas un pa- domju varas spēku.

Biedrs Stalins ņis nacionālisma iedies esamību, kas saīndēja darbavīju apziņu, uzskaļķija par vislelkājo traucejuņu samīniecisko pūļu apvienošanu un padomju varas nostiprināšanu Aizkaukazijas republikās. Lūk, kāpēc biedrs Stalins par vienu no galvenajiem partijas organizāciju uzdevumiem Izvirzīja: «Lai atvieglotu Aizkaukazijas padomju republiku samīniecisko pūļu apvienošanu, saglabājot šo republiku neatkarību, satrīkt nacionālisma hidru un radīt veselīgu internacionālismu atmosferu» (1909. lpp.).

Biedrs Stalins, virzot galveno ugumi pret nacionālismu, kas traucēja Alzaukāzijas republiku apvienošanai, saimīzīnu arī par citām briesmām, par šo republiku nacionālo attīstības interešu neplūdināt novērtēšanas briesmām. Viņš tālā pašā referātā paziņoja par absurdū un joti reakcionāru dažā darbinieku projektu par Alzaukāzijas nacionālo republiku likvidēšanu, lai to vieta atjaunotu vecās — Tiflīsas, Bakū, Erivanas gubernias.

Raksts „Oktobra revolūcija un krievu komunistu nacionālā politika” apgaismo jaunus nacionālos jautājumus puses tā praktiskā atrisinājuma galma padomju valstīs apstākļos. Vispirms, tas norāda uz nacionālu jautājumu nešķirtību: „Miers, agrarais apvērpusis un nacionālītās brīvības — tādi ir trīs galvenie momenti, kas ap krievu proletariata sarkano karogu pulcīnāja vairāk nekā divdesmit plāsas. Krievijas nacionālītās zemnieku” (13. lpp.). Otkār, pasvīto nacionālo nomāju un centralītu Krievijas savstarpēju atkarību, vispirms ekonomisko un strategisko savstarpējo atkarību. Nelielkrievu nacijas, saka biedrs Stalins, — „apdzīvo galvenokārt nomales, punktus, kas visvairāk militāri apdraudēti, pie kām ņīs nomales pārpilnas ar īzvejīkiem, kurināmo, pārlikas produktiem”. Bet šīs nomales mazāk attīstītas (vai pasīgam neattīstītas) rūpniecības un militārā ziņā nekā centralītie Krievijas militāri saimniecībās palīdzības ļa-

lāri samīniecības padomēs un nespēj atzīstavēt pārstāvīgu eksistenci, tāpat kā arī centrālā Krievijā nespēj saglabāt savu militāri samīniecisko varēnu bez nomāsu pašicības ar kuri nāmo, izvejielam un pārtiku (114. lpp.).

Padomju republiku apvienošanai vienotā savienībā, ko biedra Stalins pārreizēja vēl partijas kongresa priekšvalstā, veitīt: „Jautājums par neatkarīgo nacionālo republiku apvienošanu (saruna ar atvizes „Prāvdas“ korespondenti),” Par padomju republiku apvienošanu” (referats Viskirjetovs. Pa-

niecības virziena.

Samīniecības kultūrāla laukā — neatdala pasākumu realizāciju nacionālistiskās nevienībdibas likvidāciju, atpalikušo tautu samīniecību un kultūrāla līmena kāpināšanā. Valstīskā laukā — speciālā nacionālā republiku pārstāvniecības orgāna rādīšana savienības augstākā organu sistēmā, varas un administrācijas orgāni komplektēšanai nacionālajās republikās galvenokārt no viestniekiem iedzīvotībēm, kas zinā attiecīgu tautu valodu, sadzīvi un ti-

— 10 — Культура и жизнь.⁴²

„OKEANA BRĀLIS“

Pāvils Vilips

Narimas un Turuchanskas novadi mums ļoti ilgi šķita «balti laukumi».

Uz Turuchanskas novadu cara valdība sūtīja trimdā visdedzīgākos revolucionarus. Turuchanskas tuvumā, Kureiku sādžā, bija izsūtīts arī biedrs Stalins.

Sibīrijas rakstnieka Alekseja Koževņikova romans ir vesela epopeja par dzīvi Jepisejas krastos. Šī grāmata pēdējos gados sekmīgi likvidē «balto laukumu». Sibīrijas literatūras kartē.

Padomju literatūra jaunā veidā parver mūsu skatam bargu, bet skaistu pasauli, rāda cilvēkus, kuri iekarojuši Sibīrijas plāšumus un bagātības.

Atcerēsimies, cik daudz grāmatu saules literatūrā veltītas Amerikas, Kanadas, Jaunzelandes iekarošanai.

Izmantotama Sibīrijas milzu teritoriju, krievu tauta veikusi patiesi dižu, vēsturisku varonīdarbu, bet krievu literatūru ilgi to noklusēja. Mūsdienu padomju krievu literatūra arīn plāšāk parāda lasītājam Sibīriju un tās dzīvi.

Sibīriem ir kāda legenda, kurā Jepisejai pārmet, it kā viss tās ūdens aiztekot jūrā, tāpēc tā izlūgusies dievam, lai vienreiz gadā lauj tai uzplūst kā okeanam, ka tā esot okeana brālis.

Lūk, pie šīs Jepisejas, tās lejasteces krastos, kur savvaļā kļaino brieži, kur audzē melnās un sarkanās lapsas, vāveres, sudrablapsas, sermuļas, pie lieļās, zivim pārbagātās, skaidro aukstūdu upes padomju cilvēki Stalīna piecgades periodā aiz polarā loka, 600 kilometru no iztekas, kur ir mūžīgs sals un aukstums, uzcēla jūras ostu un pilsētu ar pirmskiringām kokmaterialu apstrādāšanas rūpničām.

Pilsētu nosauca par Igorku, jo tās tuvumā kādreiz dzīvojis cilvēks, vārdā Igorka. Igorka bija krievs un išteņībā viņa vārds bijis Jegors. Par Igorku viņa nosaukuši iezemieši ostjaki.

Igorka cēlies no senas jepisejiešu dzimtas — Sirajeviem. Viņš sakildojies ar brājiem un, kā tas Sibīrijā bieži notika, aizgājis dzīvot pie iezemiešiem, aprecējot ostjaku meiteni — «baltgalvī daiļavīnu» un dzīvojis laimigi.

Man bija izdevība apmeklēt vietu, kur kādreiz atradusies Igorkas būdiņa, tieši junijā, kad «okeana brālis» uzplūda līdzīgi jūrai. Ar kuģi mēs nevarējām noklūt līdz pilsētai, jo caurteku aizsprostoja ledus blāķi. Jepisejai otrā krastā, gaidot, kamēr straume aiznesis ledu, līci bija sālās iusies veselā flotile, trīs motorizētās buru laivas, divi pasažieru tvaikoni, mazi kuģi, tvaikonis un vairāki hidroplani. Milzu upe bija tā uzplūdusi, ka pretējo krastu tikko varēja sarežēt. Tur kūpēja

Igorkas spēkstacijas dūmeni. Bet šai pusē, starp hidroplaniem un kuģiem, ūdeni palīgviņi bija apmeties pulciņš pilu. Bija sācies meža pilu pārlidojums, un neiebiedētie putni droši uzturējās cilvēku tuvumā.

Un, lūk, šai neiebiedēto putnu zemē dzīvoja Sirajevs — tur, kur, iesiesta starp klintiņu, upe šķadama putoja pār akmeniem. Sirajevu senči bijuši loči. No paaudzes paaudzē viņi vadījuši kuģus cauri bīstamiem ūdeniem.

Kādreiz upes lejasteces apkalmē ieraudās trimdā izsūtītais revolucionārs Vassilijs. Sākumā viņš nevarejīs pierast pie jaunās dzīves vietas, ilgojies pēc mājām, skumis, mēģinājis pat bēgt. Bet vāi gan iespējams aizbēgt no Turuchanskas!

Vassilijs sastop Igoras māsu Mariju — skaidru, prātīgu meitu, kas noraidījusi bagāto Taldikatu, krievu kupci, «Loiduru» — kuģu ipašnieku, kas lielijs, ka valdot pār «piecām tautām».

Un, lūk, šis Loidurs, kas tās iesauktais, ka bijis līdzīgs briedim ar nolikušām ausīm, patiesām arī tureja savās rokās piecas tautas un ik gadus no lejasteces aizveda veselu kuģi zvērādu, kurās tērpās Eiropas bagātājā Igoras pilsētā.

Marija iemil nevis bagāto Loiduru, bet gan izsūtīto Vassiliju, kas dzīvo tālu no viņas, jurtā.

Tālāk autors parāda, kāda pēc Lieļās Oktobra revolucionās pie Jepisejas veidojas dzīve, ierodas jauni laudi, kā viņi cīnās ar mūžīgo salu, kur mājās ceļ uz sasalūšas zemes, kā pieveit dabu un kā, beidzot, top pilsēta. Taču ne tikai ostu un rūpniču būvi mēs redzam šai grāmatā. Autors attēlo arī to, kā šai tālajā malā, kur agrāk valdīja rupjā spēks un beztiesiba, — izveidojās jaunas cilvēku savstarpējās attiecības. Kad kupcu vietā zvērādas sāk pirkst kooperatīvs, iezemiešos sākumā rodas neuzticība, viņi te saskata jaunu krāpšanu. Bet beidzot viņi saprot padomju dzīves pamatus un klūst dedzīgi tās piekritēji.

Loidurs ir satiekts, zaudējis visas salaupītās bagātības. Tomēr viņš vēl nepadodas. Viņš cīnās, mēģina kaitēt un šai cīnā aiziet bojā.

Igorķā piestāj okeana tvaikoni, tur aug viņas cēlāju bērni.

Pats Igorka jau sen miris, bet viņa pēcteči veido jauno dzīvi. Izsūtītās Vassilijs kļūvis par celtniečības vadītāju. Zinātnieki izgudro līdzekļus cīņai ar salu, atklāj gaisa satiksmes līnijas, arvien vairāk izmanto zemi ap jauno pilsētu. Tā grūtajos ziemeļu apstākjos izveidojas arī zemkopība.

Koževņikova grāmata pauž lielu mīlestību pret bagāto ziemēju novadu. Uz-

skatāmi parādīta izsūtīto režcionārs loma Sibīrijā, plaši attēlots celtniecības darbs padomju piecgadē.

Grāmatā daudz dzīju domu par krievu tautas liktepiem Sibīrijā. Nešabiezināti, patiesi parādītas dzīves grūtības ziemējos, cīņa ar šīm grūtībām, cilvēku uzvara un jaunā tapšana. Skaisti dabas, iezemiešu un viņu dzīves tēlojumi.

Loti pareizi attēloja Sirajevu ģimene un tās dzīlais, revolucionārs radītās sabrukums, cīņa — ne uz dzīvību, bet uz nāvi. Autoram sevišķi izdevies Loindura tēls.

Ja Eiropas un Amerikas literatūra, tēlojot mums balīgi cilvēka ierašanos jaunatrastajās zemēs, — idealizē tādus Loidurus, apdzied tos, kas iznicina un aplauza citas rases un krāsas cilvēkus,

— tad padomju literatūra atmasci viņus kā laupītājus, tai pašā laikā parādot krievu tautas veselīgo, lielo spēku, kas Sibīrijā atnese kulturu un prata iznīcināt ekspluatāciju. Savā grāmatā «Okeana brālis» Koževņikovs ved lasītāju pa lieju celu, kas sākas pie zvejnieka un mednieka Igorkas būdinās sieiekšā, bet nobeigzas lielājā bagātajā Igoras pilsētā.

*

Ari latviešu lasītājam šī grāmata būs interesanta. Sibīrija ir zeme, kur bija un vēl ilgi turpināties cilvēka cīņa ar daru. Šis cīņas attēlojums ir un būs jaunrades tema daudziem rakstniekiem. Domāju, ka arī latviešu rakstnieki atradis sev daudz interesanta padomju Sibīrijas dzīvību, sevišķi Tālajos Austrumos, pie Klusā okeana, Kamčatkā, Sachalinā, kur dzīvojuši ne mazuma latviešu jūrnieku un zvejnieku, sevišķi vecās paaudzes. Viena no ievelējāmākajiem latviešu rakstniekiem reiz izteicēs man, ka loti labprāt alzbrauktu uz Komsomolsku pie Amuras. Tiešām, ir vērts iepazīties ar šo vietu. Ari tur, starp celtniečības varonīem, atrodami latvieši vai viņu pēcteči. Apdzīvinātās rakstnieki atradis tur augligu zemi savai jaunradei. Latviešu jaunatnei un literatūrai pavērtā milzīga, plaša pasaule. Šī zeme ar bargo dabu, iedzīvotājiem, zeltu, mežiem, maizi un sviestu, dzelzi, ogliem — glābā sevi daudz vērtīgu temu literaram darbam. Tagad Sibīrija ir varenas rūpnicas, gaisa satiksmes līnijas, elektriskie dzelzceļi. Jaunas pilsētas un būves, jaunas ostas, vērtīgas dabas bagātības, bet, galvenais, jaunu, bezhailīgu cilvēku izaugšana šais cīnās, cilvēku, kuri piederuši pie visām grūtībām.

Pēdējos gados krievu rakstnieki aizvien biežāk izmanto Sibīrijas un Tālo Austrumu temu. Tas liecina, ka šī zeme pārveidojas, ka strauji uzplaukst tās ekonomiskā un kulturas dzīve.

N. Zadornovs

Smilšu jūra — Kara-Kuma
Pāri zemei plaukstu liec,
Līdz pat debess tālam jumam
Vētra smiltis triec.

Saule smaida karstu smaidu,
Staru liesmās kveld,
Aitas līkā lēnu gaitu,
Kamiels smilšu jūrā peld.

Saksauls — koks, kas nemet ēnu,
Nedod tversmi karstumā,
Mākonis veldzi nesniedz rēnu,
Negrib plakstu pāri klāt.

Kara-Bogaz-Gola līci
Krasā ūlko jūras pulss,
Ūdens gāzo, saulē tūcīs,
Dārgi sāji slāniem gulst.

Turkmeniete roku naigu
Dzīju dārgā segā vij —
Ziedu plāvju izauz maiju,
Zvaigzņem klātu debesi.

Latvju tauta, mūžam mācies,
Darbā smilts pat ziedēt sāk,
Rita cēliens tev ar sācīs —
Dzimtenē varenā.

Caklas rokas turkmens cilā,
Cardžou melones lai briest,
Kopet-Daga kalnu silā
Augļus vāc, lai sula riest.

Akmeņogli, naftas läsi
Ceļ no zemes dziļumiem,
Mašīnai un domekrāsnij
Laba ēsma tie.

Vilnas ziedā balto pūku
Prot viņš kuplu audzināt.
Daudz vēl darbu, jāveic pulku
Piecu gadu ritumā.

Saldā melone un vilna,
Paklāju daījā dzīparā
Kuplas, smagas vīstis pilda —
Kamielīm likst mugurā.

Turkmens sīrī paver plāsi —
To, kas paša rokām veikts,
Aiznest kaimīnam liek aši —
Brālis uzbeķs lai ir sveikts.

Latvijas PSR Mākslas akademijas diploma darbu izstādē. A. Pankoka glezna «Darba rīts».

PĒCKARA POLIJAS DAILLITERATURA

Hitleriskā okupacija, kas poļu tautai atnesa nedzīrdētas ciešanas, savīļoja arī Polijas inteligēnci. Tie bija cilvēki, kas dzīvoja brājiem un, kā tas Sibīrijā bieži notika, aizgājis dzīvot pie iezemiešiem, aprecējot ostjaku meiteni — «baltgalvī daiļavīnu» un dzīvojis laimigi.

Man bija izdevība apmeklēt vietu, kur kādreiz atradusies Igorkas būdiņa, tieši junijā, kad «okeana brālis» uzplūda līdzīgi jūrai. Ar kuģi mēs nevarējām noklūt līdz pilsētai, jo caurteku aizsprostoja ledus blāķi. Jepisejai otrā krastā, gaidot, kamēr straume aiznesis ledu, līci bija sālās iusies veselā flotile, trīs motorizētās buru laivas, divi pasažieru tvaikoni, mazi kuģi, tvaikonis un vairāki hidroplani. Milzu upe bija tā uzplūdusi, ka pretējo krastu tikko varēja sarežēt. Tur kūpēja

sieviešu dzīvi vienā no visbriesmīgākām vācu radītajām nāves nometnēm. Rakstnieces atradusi izteiksmiņi līdzekļus, lai izteiktu visu to bezgalīgo nezēlību un negēlību šausmas, uz kādam spējīgi fašisti. Grāmatas spēks un nozīme ir tai apstākļi, ka tās protestēs ne tikai pret hitleriešiem, bet arī pret visu krāsu un tautību fašistiem.

«Es izcietu Osvencimū» — tā nosaukta Kristīnas Zīgulskas romans, kura līoti tiešās uztvērumā apraksta hitlerisma cietumnieku ikdienu dzīvi. Laišātāji priekšā vesela rinda ieslodzītu sieviešu tēlu. Starp tām redzama vieta ierādīta Padomju Savienības sievietēm, kuru vīrišķība, patriotisms un naids pret mocītājiem bija piemērs cītām.

Vandas Dobačevskas romanā «Sievietes no Rāvensbrūkas» ieskanās citi noskanojumi. Šai savdabīgajā atskaitē par kādas koncentracijas nometnes ūsāmīgām dienām ieskanas pēsimīsma notis. Grāmata atspogulo polu inteleģences nepastāvīgākās dala noskapojumus. Vēl lielākā mērā līdzīgu noskapojumus pauž Pojas Gajavičinskās grāmata «Restess», kurās darbība norisināsies pazīstamajā Varšavas cītemā «Pavilaks». Romana varones Kristīnas, vienīgās, kas apzinīgi cīnījas pret hitlerisko vānismā, nelaimēs atkārtošanos un nodrošinātu valsts drošību un tautas nācotību?

Katastrofa, kas piemeklēja Poliju 1939. gada septembrī, un hitleriskā okupacija polu rakstnieki priekšā visā augumā nostādīja jautājumus: kādi bija katastrofas iemesli un kas par to atbildīgs? Kāds ceļs jāzīvēlas, lai nepielāstu bīsīmīgām nelaimēm atkārtošanos un nodrošinātu valsts drošību un tautas nācotību?

Mēģinājumi atbildēt uz šiem jautājumiem arī sastāda pēckara polu literatūras galveno tematiku. Tajā dominējis darbu grupas: atmiņas par koncentracijas nometnēm un cītemiem, kura laika dienasgrāmatas un, beidzot, grāmatas par dzīvi pirmskara Polijā, uztverot to caur pēdējo gadu notikumu prizmu. Līdztekus tiem rodas arī darbi, kas veitīti valsts atjaunošanai pēc tās atbīrošanas no hitleriskās okupācijas.

Katastrofa, kas piemeklēja Poliju 1939. gada septembrī, un hitleriskā okupacija polu rakstnieki priekšā visā augumā nostādīja jautājumus: kādi bija katastrofas iemesli un kas par to atbildīgs? Kāds ceļs jāzīvēlas, lai nepielāstu bīsīmīgām nelaimēm atkārtošanos un nodrošinātu valsts drošību un tautas nācotību?

«Varonīgo un drosmīgo padomju sievietu uzešanās», — raksta Zulkevskas, — deva man vēlreiz iespēju pārliecīnāties, ka pasaule pieder tieši šādiem cilvēkiem un ka padomju cilvēku uzvarai ir dzīls pamats.»

Starp grāmatām, kas uzrakstītas par karu un okupācijas temu, pirmo vietu, pēc polu literatūras kritiku domām, iemēj Kazimira Brandisa romans «Neuzvarētā pilsēta». Šai grāmatā autors tāmēj intelligenta — rakstnieka tēlu, kas tieši nepiedāvātās polu tautas cīņā pret apspiedējiem, bet atrodas novērotātā lomā un nodarbojas ar okupācijas upuru pārdzīvojumu psicholoģisko analīzi.

Kazimirs Brandiss, pats būdams aktīvs Varšavas atbrivošanas dalībnieks, arī nodomu par savas grāmatas varoni izvēlējies tās polu inteleģences dajās pārstāvībās, kas pārāk vēlu, kad Polijas galvaspilsētā jau plūsī